

Vraag 3 vwo filosofie: twijfelen over Descartes en Elon Musk

Elke examenvraag is een anekdote op zich. Daarom publiceert Scholieren.com tijdens de eindexamens meermaals per week exclusieve verhalen van de examenmakers. In deze artikelen vertellen zij over de totstandkoming van een vraag die eerder op de dag is gesteld aan duizenden examenkandidaten. Vandaag vertelt toetsdeskundige Hans over de totstandkoming van vraag 12 uit het examen filosofie op vwo-niveau.

Het examen filosofie vwo van vandaag eindigde met een casus waarin een vraag centraal stond die we onszelf wellicht wel eens hebben gesteld: "Hoe kunnen we weten dat we op dit moment niet dromen? Of dat we in een computerprogramma leven?" Deze vraag stellen filosofen elkaar niet elke dag, maar wel bij dit examen.

Het examenonderwerp gaat immers over de drie vragen die Gorgias in de oudheid al stelde: "Bestaat de werkelijkheid? En als die bestaat kunnen we die dan kennen? En als we die kunnen kennen, kunnen we dat dan aan elkaar uitleggen?" Deze vragen zijn actueel in het licht van de discussie over nepnieuws en alternatieve feiten.

De visie van Elon Musk, bekend van de elektrische auto Tesla, tilt de oude vragen van Gorgias vervolgens naar onze 21e eeuw: "Als de werkelijkheid een constructie is van een geavanceerd computerprogramma, hoe gaan we dan met elkaar om? En hoe gaan we om met de wereld om ons heen? Is er nog wel een wereld om ons heen?" Zowel in de filosofie als in films als *Inception* (2010) worden over dit soort vraagstukken heftige discussies gevoerd.

Twijfelexperiment

Sommige filosofen zoals Hume nemen een duidelijk standpunt en zijn uitgesproken sceptisch: "Er bestaat geen zekere kennis." Daartegenover staan filosofen zoals Descartes die het ongelijk van de sceptici willen aantonen: "Er bestaat wel degelijk zekere kennis."

Deze examenvraag gaat over het bekende twijfelexperiment van Descartes, waarmee hij aantoont dat zekere kennis bestaat. Dat is bijzonder, omdat hij door juist aan alles te twijfelen, wil laten zien dat er uiteindelijk één ding is waaraan we niet kunnen twijfelen: het feit dat we twijfelen en dus dat we kunnen denken. "Ik denk dus ik besta."

Dat twijfelexperiment verloopt in drie stappen en daar gaat precies vraag 12 over. Het is bedoeld als relatief eenvoudige vraag, omdat de drie stappen die Descartes neemt basisstof is. Er is echt een 'maar'.

De constructie van de vraag

De docent filosofie die bij ons als toetsconstructeur deze vraag voorstelde, koos bewust voor een vraag waarbij kennis over Descartes moet worden toegepast. Door te vragen naar een overeenkomst en een verschil tussen de gedachtegang van Descartes en de opvatting van Musk, wordt er meer gevraagd van de leerling dan alleen basiskennis over Descartes.

Nadat we aanvankelijk vooral naar de overeenkomsten wilden vragen, werd gaandeweg steeds duidelijker dat vooral de verschillen tussen Descartes en Musk relevant zijn. Vooral omdat Descartes via een omweg tot een heel andere conclusie komt dan Musk: "De buitenwereld bestaat."

We zijn daarom niet alleen benieuwd hoe goed op de eerste deelvraag wordt gescoord, omdat dit een eenvoudige kennisvraag is, maar ook hoe goed op de tweede deelvraag, waarbij meer moet worden geanalyseerd.

Opgave 3 Elon Musk en de simulatiehypothese

Leg uit:

- met welke stap in Descartes' twijfelexperiment de simulatiehypothese overeenkomt en
- met welke twee argumenten Descartes tot een andere conclusie komt dan Musk.

Een gedachte-experiment waar de laatste jaren steeds meer aandacht voor komt, is dat van de simulatiehypothese: wat nou, als de wereld waarin wij allemaal denken te leven, helemaal niet bestaat, maar een zeer geavanceerde computersimulatie is - gemaakt door een hogere beschaving dan die van ons?

De multimiljonair en succesvolle ondernemer Elon Musk is een aanhanger van deze simulatiehypothese. Volgens hem is de simulatiehypothese zelfs geen sceptisch gedachte-experiment, maar uiterst reëel. Het klinkt als een bizarre overtuiging, maar Musk staat erom bekend dat zijn opvattingen in werkelijkheid vaak minder bizar blijken dan ze klinken. (...)

Stel nu, dat ook Musks' opvatting, dat de ons bekende buitenwereld niet bestaat en wij in een computersimulatie leven, minder bizar blijkt dan hij klinkt?

René Descartes zette enkele honderden jaren voor Elon Musk met drie stappen van twijfel al het bestaan van de buitenwereld op losse schroeven. Vanuit het cogito – ik denk, dus ik ben - komt hij vervolgens met twee argumenten tot een andere conclusie dan Musk.